

# Boekverslag Die Nacht von Lissabon (Erich Maria Remarque)

Wanda Visser

© havovwo.nl (jan 2002)

---

- Auteur:** Erich Maria Remarque (In 1898 geboren in Osnabrück. Werd bekend door zijn boek "Im Westen nichts Neues". Hij stierf in 1970 in Ascona)
- Titel:** Die Nacht von Lissabon
- Uitgever:** Ullstein
- Jaar van Uitgifte:** 1978
- De Personen:** Josef Schwarz is de hoofdpersoon van het verhaal. Hij heet officieel geen Schwarz, maar anders. Dit komt door zijn valse pas. Hij heeft in een kamp gezeten en is daar uit ontsnapt. Hij riskeert zijn leven voor zijn vrouw. Hij is altijd erg oplettend en houdt veel van Helen. Hij is open, want hij vertelt zijn hele levensgeschiedenis aan een vreemde. In het begin van zijn verhaal was hij erg oplettend en bang om opgepakt te worden. Aan het eind lijkt het dat hij daar minder op let.  
Zijn vrouw speelt ook een belangrijke rol in het verhaal. Zij zou en moet met Josef meegaan naar Frankrijk. Helen kan af en toe bot reageren. In het begin van het verhaal lijkt het of ze niks van de situatie waarin Josef heeft geleefd, maar later wordt ze erg zelfstandig. Ze blijkt zelfs in staat tot zelfmoord te zijn. Ze had ook kanker en dat kan de reden zijn geweest. Ze kon waarschijnlijk de pijn niet meer verdragen.  
Voor Josef Schwarz voel ik wel sympathie, want hij waagt zijn leven voor zijn vrouw en wil weg. Weg van de ellende, namelijk naar Amerika. Dit lukt hem dan ook bijna, maar door de dood van Helen knakt er wat in hem. Ook vind ik het knap hoe hij uit een Duits en een Frans kamp is ontsnapt. Dat gebeurde namelijk niet zo vaak.
- Plaats:** Schwarz vertelt het verhaal in Lissabon. Het verhaal dat hij vertelt vindt plaats in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk, Spanje en Portugal.
- Tijd:** Het verhaal begint eigenlijk bij het begin. Dan heb je steeds lange flashbacks. Tussendoor kom je weer terug in de normale tijd. De tijd waarin Schwarz zijn verhaal vertelt is een dag, maar de tijd in het verhaal van Schwarz is ongeveer 5-7 jaar.
- Samenvatting:** Ik was in Lissabon en liep een man tegen het lijf. Zijn schuilnaam was Schwarz en hij bood me twee kaartjes naar Amerika aan. Daarvoor moest ik de hele nacht bij hem blijven. Schwarz vertelt hoe hij aan zijn pas gekomen is. Hij ging naar Osnabrück in Duitsland. Hij reisde midden in de nacht, zodat hij niet zo snel opgepakt zou worden. Nabij Osnabrück zou hij wel problemen krijgen dacht hij zelf. We moeten naar een ander café, want deze gaat sluiten. Een Russisch café is nog open, maar daar voel ik me niet echt op mijn gemak. Daarom geeft Schwarz me de twee vaartickets.  
In Osnabrück waren alleen de mensen verandert en verder niks. Schwarz voelt zich erg onveilig. Hij belt dokter Martens op. Zijn bijnaam zegt genoeg en hij kan op het spreekuur komen. Ze spreken over 45 minuten af. Schwarz mag zich in de spreekkamer verschuilen en Martens zal met Helen gaan praten. Schwarz gaat naar de kerk en ziet Helen daar lopen. Helen is blij hem te zien, maar ze is ook bang. Ze moet hem even alleen laten, zodat zij vooruit kan lopen om te kijken of de kust veilig is. Het is al erg donker. Na een half uur loopt Schwarz naar het Hitlerplein en ziet dat het raam open staat. Binnen vraagt Helen een aantal dingen die ze graag wil weten. Ze wil weten waarom Schwarz teruggekomen is en waarom hij Helen toen niet mee had gevraagd weg te gaan. Schwarz geeft geen echt antwoord. Schwarz is blij dat Helen niet van hem gescheiden is, al heeft de familie dat wel gewild. 's Avonds als Helen en Schwarz in bed liggen kan hij niet slapen en maken de twee een fles wijn open. Helen vindt dat Schwarz veranderd is. Hij praat namelijk veel te moeilijk. Zelf zegt hij dat het komt, doordat hij heel voorzichtig is geworden. De volgende dag besluit Schwarz, dat hij 's avonds naar het station gaat om te vertrekken. Dan wordt er opeens gebeld. Schwarz verstopt zich in de kast. Het blijkt George, de broer van Helen, te zijn. George is een echte nazi en erg achterdochtig. Ze zijn blij dat hij zonder Schwarz gevonden te hebben vertrekt. Helen leent 's avonds een auto en brengt Schwarz naar Munster. In de auto zegt Helen, dat ze met Schwarz weg uit Duitsland wil. Ze spreken af

# Boekverslag Die Nacht von Lissabon (Erich Maria Remarque)

Wanda Visser

© havovwo.nl

(jan 2002)

---

dat ze elkaar in een hotel in Zürich weer ontmoeten. Ze reizen wel apart. Schwarz kan niet in zijn hotelkamer blijven en gaat naar München. Daar loopt hij 2 SS'ers tegen het lijf. Ze hebben gelukkig geen oog voor hem, want ze zijn al iemand anders aan het aftuigen. Schwarz komt gemakkelijk in Oostenrijk aan, maar dichtbij de Zwitserse grens wordt hij opgepakt. De volgende dag wordt hij verhoord. De douane gaat met Schwarz mee naar zijn hotelkamer om te kijken of het verhaal dat hij vertelt waar is. Daar vinden ze een brief in het zijvakje van de tas van George aan Schwarz. Dit redt hem, want George is hoge man bij de nationalistische partij. Die dag neemt Schwarz nog de trein naar Zwitserland. Hij heeft veel geld bij zich en in de restauratiewagen komt de douane hem weer controleren. Zijn geld stopt hij bij het tafeltje weg en hij loopt met de douane mee. De brief geeft weer de doorslag en hij mag weer terug naar de restauratiewagen. Even later kan hij zijn geld weer ongemerkt terugpakken, want er waren Amerikanen aan het tafeltje gaan zitten. De reisgenoot van Schwarz denkt dat hij een vuile nazi is.

Schwarz en ik besluiten naar een ander café te gaan en daar vertelt Schwarz weer verder. In Zürich is hij weer samen met Helen en het valt hem op dat ze erg verandert in de tijd dat ze in Zwitserland is. Als Schwarz een keer thuiskomt is er een man en hij is volgens Helen een spion die door George is gestuurd. De twee gaan samen naar Lugano. Daar proberen ze een visum te krijgen. Als Helen gaat zwemmen ontdekt Schwarz een litteken op haar buik. Ze wil niet zeggen waardoor het komt. Al snel gaan ze naar Parijs en daar gaat de tijd erg snel voorbij. Schwarz zegt tegen mij dat hij binnenkort zal verdwijnen en ik wil die pas wel hebben. Dat zou erg handig zijn. George komt langs in Parijs en wil Helen meenemen, maar zij weigert. George wil Schwarz aanvallen, maar Helen houdt hem tegen. George zegt dat Helen ziek is, maar Helen zegt dat het leugens zijn die hij gebruikt om mij terug naar Duitsland te brengen. Op een dag wordt Schwarz opgehaald voor een grondig onderzoek. Hij moet geïdentificeerd worden. Ze denken dat hij een nazi is. Helen wordt ook opgepakt en beiden worden ze in verschillende gevangenissen gezet. Schwarz komt in een werkkamp en wordt slecht behandeld. Helen komt in een vrouwenkamp in de Pyreneeën. Na twee maanden ontvangt Schwarz een brief van Helen en alles gaat goed met haar.

We verhuizen weer van café. Het enige wat nog open is, is een bordeel. Daar worden we met rust gelaten. Op klaarlichte dag loopt Schwarz de gevangenis uit en wordt niet tegen gehouden. Hij is vrij! Hij koopt een eerste klas treinkaartje. Schwarz gaat naar de gevangenis waar Helen zit. Daar wordt gezegd dat Helen dood is, maar hij gelooft het niet. Hij gaat naar het ziekenhuis en daar blijkt dat er in de gevangenis al 4 weken geen mensen zijn overleden, dus Helen kan helemaal niet dood zijn. Als hij uit de gevangenis loopt komt er een auto. Helen zit daar ook in. In het geheim spreken ze af dat ze elkaar 's avonds ontmoeten. Dit gaat een tijd lang door. Op een dag komt Helen niet opdagen en Schwarz is ongerust. Schwarz gaat naar een geestelijke. Deze wil voor hem regelen dat Helen naar een ziekenhuis moet en dat ze daar overlijdt. Dit is natuurlijk niet echt en ze gaan op pad. Onderweg kunnen ze een heel stuk met een man meerijsen en die zet hen bij een verlaten slot af. Ze praten met elkaar in het slot dat ze allebei officieel niet meer bestaan. Als ze samen weg zijn geweest, blijkt dat het slot bezet is. Ze hadden net een vechtpartij in een café achter de rug. Een Duitse officier heeft ze geholpen hun spullen terug te krijgen, want hij geloofde dat Helen en Schwarz nazi's waren.

Schwarz ziet dat ik ongeduldig ben en zegt dat het schip pas morgen vertrekt. Om het te bewijzen lopen we naar het reisbureau, maar die is nog gesloten. In de buurt is een ander cafeetje. Het is inmiddels al ochtend en Schwarz vervolgt zijn verhaal. Als hij op een dag thuiskomt ziet Helen er slecht uit. Hij haalt een dokter en die schrijft morfine voor. Het blijkt dat Helen kanker heeft. In Marseille ziet Helen een auto langsrijden en ze weet zeker dat ze George erin zag zitten. Ze is erg bang. Als ze wat gaan eten komt er een Amerikaan op hen af. De andere dag gaan ze met hem naar de Amerikaanse ambassade om een visum aan te vragen. Ze geven het niet gelijk, maar als de nood aan de man is kan hij de man bellen en dan zullen ze meteen een Amerikaans visum regelen. De andere ochtend is een oude vrouw vermoord of ze heeft zelfmoord gepleegd. Als Schwarz 's avonds thuiskomt is Helen er meestal niet. Ze zegt ook niet waar ze geweest is. De andere dag wordt Schwarz door de Gestapo opgepakt. Hij wordt erg mishandeld. George komt hem ook treiteren.

# Boekverslag Die Nacht von Lissabon (Erich Maria Remarque)

Wanda Visser

© havovwo.nl (jan 2002)

---

Schwarz gaat met George mee om Helen te halen, maar doordat Schwarz ineens wat schreeuwde gooide George het stuur om. George wordt de deur uit geslingerd en is dood. Met de auto gaat Schwarz naar Helen en ze vertrekken in de richting van Spanje. Lachman had nog wat spullen meegegeven waardoor de reis makkelijker zou zijn. Ze pikken ook ergens een jongen op die graag naar Portugal wil. De reis verloopt bijna vlekkeloos en ze komen ongedeerd in Portugal aan. Schwarz belt de Amerikaanse ambassade in Marseille en die regelen dat er een visum wordt gemaakt in Lissabon voor hem en zijn vrouw. Al snel krijgen ze deze en gaan ze op zoek naar een schip dat naar Engeland gaat. Schwarz zegt dat Helen eergisteren zelfmoord heeft gepleegd. Ik ga een discussie aan over het waarom. Waarom zou ze zelfmoord hebben gepleegd. Schwarz vraagt of ik mee ga naar zijn huis en ik krijg nog een brief. Samen gaan we naar Gregorius die de pas vervalst. Vanaf nu heet ik Schwarz. Josef loopt als een zielig mannetje met een koffer weg. Ik ga snel naar Ruth en vertel haar het goede nieuws. Een week later zitten we in Mexico. De brief die ik had gekregen heb ik tijdens de reis in het water gegooid. Na de oorlog ben ik nog een keer naar Osnabrück gereisd om te kijken of Schwarz daar nog was. Maar die lijkt van de aardbodem verdwenen.

**Taalgebruik:** Het taalgebruik was niet echt moeilijk. Er werd veel gesproken, want het verhaal werd verteld. Alles werd ook in de ik-vorm verteld, zodat het leek of je zelf meespeelt. Ik heb alleen "Krebs" moeten opzoeken, want op een gegeven moment vond ik het er toch wel veel in staan. Ik dacht eerst dat het een kreeft was, maar toen kwam ik erachter dat het een ziekte was, dus heb ik maar even opgezocht welke ziekte. Soms werden er militaire termen gebruikt, maar meestal werden die al uitgelegd, omdat de ander dan niet wist wat het betekende. Het taalgebruik is ook wel modern.

**Mening:** Ik vind het een goed boek. Het is erg interessant, dit komt omdat ik me interesseer voor de oorlogen. Het leest ook wel makkelijk, want er staan niet zo veel moeilijke woorden in. Je weet af en toe niet wat je van de situatie moest denken. Soms dacht ik nu moet hij toch wel gepakt worden, maar dan gebeurde het juist niet. Ik vind het ook een realistisch verhaal. Als je het leest lijkt het alsof het allemaal echt gebeurd is. Ik denk dat er ook een grote kern van waarheid in het verhaal verscholen zit. Schwarz en Helen hebben wel veel moed, want ze durven te ontsnappen en komen in bizarre situaties terecht. Met alle geluk van de wereld lukt het hen toch levend in Portugal te komen. Elke keer als George in het spel was, had ik het gevoel dat het fout zou gaan. Het moment dat George vermoordt werd vond ik erg interessant. Daarna reden ze wel met een wagen van een hoge nazi. Ze hadden gemakkelijk gepakt kunnen worden. Ik zou graag nog een boek van Remarque willen lezen, want dit was echt leuk om te lezen.